

NEMILOSRDNI TESTAMENT

(Ted Hjuž: *Rođendanska pisma*, preveli s engleskog Tomislav Kuzmanović i Dubravko Mihanović, Fraktura, Zaprešić, 2019)

Pjesničkoj knjizi Teda Hjuza *Rođendanska pisma*, koju je ove godine u prevodu Tomislava Kuzmanovića i Dubravka Mihanovića objavila zaprešićka „Fraktura“, teško je pristupiti bez određenog izvanliterarnog balasta. Mislim, naravno, na činjenicu autorova nesretnog braka sa Silvijom Plat, za čije mu je samoubojstvo, kao emotivnom manipulatoru ili čak i obiteljskom nasilniku, i eksplicitno pripisivana krivica; njihova veza, ionako okružena brojnim misterijama, bila je predmetom fascinacije i mistifikacija do te mjere da je prerasla u jedan od nekoliko pjesničkih mitova dvadesetog stoljeća. *Rođendanska pisma* ne samo da nije moguće čitati izvan konteksta mita, nego se ona u taj kontekst i sama bez zadrške upisuju: riječ je o dijalogu koji, tri i pol decenije nakon njezine smrti, Hjuž inicira s Platovom, sa njenim uvjerenjima, njenim pisanjem i zajedničkim uspomena. *Pisma* su izvorno objavljena 1998, kad pjesnikinja već tri i pol decenije nije među živima, a njihov će joj se autor pridružiti svega nekoliko mjeseci kasnije – okolnosti koje ovoj knjizi daju i auru poetskog testamenta.

Kuzmanovićev i Mihanovićev prevod *Rođendanskih pisama* predstavlja prvo cjelovito izdanje neke Hjužove zbirke na našim jezicima (izbor iz njegove rane poezije, pod naslovom *Muzika za gajde*, a u prevodu Velimira Žunjevića, izašao je još davne 1966. godine u kruševačkoj „Bagdali“, u vrijeme kad je Hjuž imao tek jednu objavljenu knjigu i nekoliko ciklusa u periodici, a prošle godine je i „Mali vrt“ iz Beograda objavio kraći izbor pod naslovom *Gavranova teologija* u prevodu Nikole Živanovića). Ova činjenica tim je više iznenađujuća utoliko što je Hjuž zastupljen u raznim antologijskim i panoramskim izborima iz engleske, ali i europske i svjetske poezije nastalima na našim prostorima, a i osobno se zanimao za jugoslavensku književnost – pisao je, recimo, o poeziji Vaska Pope. *Pisma* se pojavljuju se u „Frakturinoj“ ediciji „Fraktali“, koja je dosad iznjedrila naslove u rasponu od knjiga pripadnica i pripadnika novije hrvatske pjesničke scene, pa do klasika domaćega i svjetskog pjesništva; sadržajna raznolikost biblioteke pritom se ogleda i u njenom grafičkom oblikovanju. U slučaju *Rođendanskih pisama*, riječ je o doista impozantnom izdanju, koje pretendira na to da i u vizualnoj ravni bude dostojno posebne prilike koju obilježava. Uz veliki format, tvrde korice, krupni otisak i odmjerenu minimalističku opremu, osamdeset i osam pjesama *Pisama* popraćeno je i opsežnim esejem dvojice prevodilaca.

Ispovjedna poezija, koja danas na globalnoj razini figurira kao možda i najpopularniji oblik pjesničkog pisma, dobro je zastupljena u novijoj anglosaksonskoj tradiciji. Kao što je

očigledno iz dosad rečenog, *Rođendanska pisma* od prvih se stihova neskriveno nadaju kao ispovjedni tekst; ipak, Hjuzova pjesnička „ispovijest“ po svojoj se izvedbi suštinski razlikuje od svakog štiva sličnih ambicija koje sam imao priliku čitati. *Pisma* ispostavljaju intenzivan, na momente i nemilosrdan poetski dijalog s tragično nastradalom autorovom životnom suputnicom, s njenim intelektualnim pozicijama, intimnim nagnućima i doživljajem svijeta, ali i s njenim vlastitim pisanjem. *Pisma* se otuda čitaju kao kronika odnosa kako između dvoje ljubavnika, prijatelja i životnih partnera, tako i između dvoje autora, pa i dvoje čitalaca. „Kakav su teret nosile one karijatide? / Bila je to prva tvoja pjesma koju sam pročitao. / Bila je to jedina pjesma koju si napisala / A koja se nije sviđala mojim očima stranca. / Činila se tankom i slabom, stihovi hladni. / Kao teorem zamke, stupica – namještena. / To sam vidio. I zamka je okinula, prazna. / Nisam osjetio interes. Nikakvo komešanje / Slutnje. Tih sam dana silom tražio / Proročku potvrdu / Sebi u prilog u svakom znaku“ početni su stihovi pjesme „Karijatide (1)“, oblikovane kao dijalog s jednom ranom pjesmom Platove (i samoj posvećenom skulpturi kipara Hjuza Robusa, što dodatno usložnjava intertekstualne i intermedijalne veze u Hjuzovoj pjesmi).

Dakako, kao što se to neminovno događa sa svakom autobiografski kodiranom poezijom, pa i uopće književnošću, i čitanje *Rođendanskih pisama* priziva niz pitanja koja zadiru u samu narav teksta i glasa koji se u njemu artikulira. Primjerice: možemo li „ja“ koje govori u ovim pjesmama bezrezervno poistovijetiti s glasom građanske osobe Teda Hjuza, a njihov adresat s historijskom Silvijom Plat? Paradoksalno, čini mi se da u slučaju *Rođendanskih pisama* upravo par ekselans javni status veze Hjuza i Platove oslobađa pritiska da se odveć zadržavamo na ovakvim pitanjima. Drugim riječima, „Ted Hjuz“ i „Silvija Plat“ već su odavno književni likovi i glasovi, čiji je odnos upisan u jednu pripovijest koja je zadobila status mita. Ispovjedna postavka na kojoj su *Pisma* zasnovana i dijaloška forma u kojoj su ispisana otud se ne nameću kao dokaz neke fundamentalne, transliterarne „autentičnosti“, niti nas obavezuju da pošto-poto pretpostavimo njihovu dokumentarnu vjerdnost; naprotiv, ovi literarni prosedei ukazuju se upravo tako, kao literarni postupci s vlastitim unutarknjiževnim rezonom. To, naravno, ne znači da snaga Hjuzovih stihova nije među ostalim sadržana i u njihovom emotivnom naboju, i u retoričkoj dimenziji koju prepoznajemo kao ispovjednu, na kraju krajeva i u pretpostavljenoj „iskrenosti“ pjesničkoga glasa: „Vidio sam da su to što te teže, dok si pila kavu, / Užasi koji su te već jednom ubili. / Sada, vidim, vidio sam, dok sjedi, usamljenu / Djevojku koja će umrijeti. / Taj je plavi kostim, / Luda, pogubljenička uniforma, / Preživio tvoju kaznu. Ali tada sam sjedio, utišan, / Nesposoban zamisliti zašto si tako tiha / Dok te gledam, kao što sam i sâm tih / Zauvijek sada, zauvijek se / Saginjući tako kratko nad tvojim otvorenim lijesom“ („Kostim od plavog flanela“).

Izložiti tekst poput *Rođendanskih pisama* pomnom čitanju stih-po-stih bio bi odveć ambiciozan pokušaj za osvrt ovog tipa. Ne samo da se radi o poeziji izvanredno suptilnog izraza, nego i ta poezija u konačnici doista oblikuje pjesničku pripovijest, ili čak spjev – djelo koje snagu i upečatljivost podjednako duguje stihu i pjesničkoj slici kao i dinamici cjeline. Dakako, iz perspektive naših književnosti i kultura, objavljivanje *Pisama* predstavlja i

prevodilački poduhvat: Kuzmanović i Mihanović prihvatili su se višestruko izazovnog zadatka i stvorili vrlo uvjerljiv hrvatski tekst. Prije nekog vremena na ovom je mjestu bilo riječi o izboru iz poezije Pjera Paola Pazolinija, u prevodu Mladena Makjeda i Valtera Milovana i nakladi „Meandarmedije“, kao o najznačajnijem prevodnom pjesničkom izdanju u Hrvatskoj u 2018. Premda je književna godina još uvijek u punom zamahu, *Rođendanska pisma* vrlo su izgledan pretendent na taj status u 2019.